

Slavomil Fischer, Jiří Škoda

SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

**Závažné sociálně patologické jevy, příčiny,
prevence, možnosti řešení**

2., rozšířené a aktualizované vydání

 GRADA®

 GRADA®

Slavomil Fischer, Jiří Škoda

SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Závažné sociálně patologické
jevy, příčiny, prevence,
možnosti řešení

2., rozšířené a aktualizované vydání

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Publikace vznikla na základě grantu GA406/09/0367 – Tvorba, validizace a standardizace nástroje pro diagnostiku delikventního chování (2009–2011, GA0/GA)

PhDr. Slavomil Fischer, Ph.D., MBA
doc. PhDr. Jiří Škoda, Ph.D.

SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení
2., rozšířené a aktualizované vydání

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 5634. publikaci

Recenzovali:

doc. MUDr. Ilja Žukov, CSc.
doc. PaedDr. Pavel Doulík, Ph.D.

Odpovědná redaktorka Helena Varšavská
Sazba a zlom Antonín Plicka
Návrh a zpracování obálky Michal Němec
Počet stran 232
Vydání 1., 2014

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2014
Cover Photo © allphoto.cz

ISBN 978-80-247-5046-0

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-9416-7 (ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-9417-4 (ve formátu EPUB)

Obsah

Úvod	11
------	----

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1. Základní pojmy sociální patologie a deviace	15
1.1 Sociální deviace a sociální patologie	15
1.2 Sociální patologie z pohledu vědních disciplín	17
Pohled absolutistický	18
Pohled moralizující	18
Medicínský pohled	18
Statistický pohled	18
Relativistický pohled	19
1.3 Shrnutí	19
2. Normalita a abnormalita	21
2.1 Norma a konformita	21
2.2 Vymezení normality, vybraná pojetí	22
Statistické pojetí normality	23
Sociokulturní pojetí normality	24
Norma skupiny	25
Mediální norma	26
Funkční pojetí	26
2.3 Shrnutí	27
3. Zdroje a příčiny sociálně patologických jevů a deviace	29
3.1 Etiologie sociálně patologických jevů a chování	29
3.2 Teorie zdrojů sociální patologie	31
Biologicko-psychologické teorie	31
Sociálně psychologické teorie	34
Sociologické teorie	37
3.3 Shrnutí	43

PROBLEMATIKA ZÁVAŽNÝCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

4. Agresivita a násilí	47
4.1 Vymezení agresivity a násilí z pohledu sociální patologie	47
4.2 Druhy agresivity	48

Zlostná agresivita	49
Instrumentální agresivita	49
Spontánní agresivita	49
4.3 Příčiny agresivity a násilí	51
Biologické dispozice	51
Sociokulturní dispozice	52
4.4 Sociální aspekty spojené s agresivitou a násilím	53
Sledování násilí	54
Vandalismus	56
4.5 Prevence a možnosti eliminace agresivity	57
Ovlivňování veřejnosti	57
Psychoterapie	57
Farmakologická léčba	58
4.6 Shrnutí	58
5. Suicidiální jednání	59
5.1 Úvod do problematiky suicidality	59
5.2 Motivace suicidiálního jednání	63
5.3 Způsoby provedení suicidia	64
5.4 Příčiny suicidiálního jednání	68
Faktory obecně medicínské	69
Faktory psychické	69
Faktory demografické	71
Faktory sociální	72
Biologické predispozice	73
5.5 Postoj společnosti, možnosti řešení a prevence suicidality	74
Asistovaná sebevražda	76
5.6 Sebeпоškození	77
5.7 Shrnutí	79
6. Zneužívání psychoaktivních látek	81
6.1 Psychoaktivní látky	81
6.2 Poruchy vyvolané v souvislosti se zneužíváním psychoaktivních látek	84
6.3 Faktory zvyšující pravděpodobnost rozvoje závislosti na psychoaktivních látkách	88
Genetické predispozice	88
Biologické predispozice	89
Psychické faktory	89
Sociální faktory	90
6.4 Závislost a škodlivé užívání alkoholu	91
Vznik a rozvoj závislosti	93
Vliv alkoholové závislosti na organismus	94
6.5 Závislost a škodlivé užívání vybraných nealkoholových látek	95

Vznik a rozvoj závislosti	95
Závislost na nikotinu	96
Závislost na opioidech	97
Závislost na kanabinoidech	100
Závislost na sedativech a hypnotikách	101
Závislost na stimulantcích	102
Závislost na organických rozpouštědlech	104
Závislost na halucinogenech	105
6.6 Sociální důsledky, možnosti léčby a prevence	107
Sociální důsledky alkoholové závislosti	108
Léčení alkoholové závislosti	108
Sociální důsledky závislosti na nealkoholových psychoaktivních látkách (drogách)	110
Nefarmakologická léčba závislosti na nealkoholových psychoaktivních látkách (drogách)	111
6.7 Shrnutí	112
7. Návykové a impulzivní poruchy	113
7.1 Společné charakteristiky návykových a impulzivních poruch	113
7.2 Příčiny vzniku návykových a impulzivních poruch	115
7.3 Jednotlivé návykové a impulzivní poruchy	115
Patologické hráčství	115
Patologické zakládání požárů (pyromanie)	117
Patologické kradení (kleptomanie)	119
Trichotillomanie	120
Jiné návykové a impulzivní poruchy	121
7.4 Důsledky návykových a impulzivních poruch	122
7.5 Možnosti léčby návykových a impulzivních poruch	122
7.6 Shrnutí	123
8. Novodobé nelátkové závislosti	125
8.1 Netholismus – závislost na internetu	127
8.2 Oniomanie – závislost na nakupování	131
8.3 Nomofobie – závislost na mobilních telefonech	133
8.4 Workoholismus	137
8.5 Dysmorfofobie, bigorexie	139
8.6 Shrnutí	141
9. Body image a její sociálně patologické projevy	143
9.1 Vymezení základních pojmů	144
Sebesystém (self-system)	144
Sebepojetí (self-concept)	144

9.2	Tělesné sebepojetí (physical self-concept, body image)	145
9.3	Body image a poruchy příjmu potravy	146
9.4	Body image a obezita	148
9.5	Body image a BMI	149
9.6	Výsměch a body image	150
9.7	Shrnutí	152
10.	Sociálně patologické jevy spojené s prostředím rodiny	155
10.1	Rodina jako zdroj vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů	155
10.2	Poruchy ve výchově a funkcích rodinného prostředí	156
	Poruchy rodičovské role	156
	Dysfunkční a afunkční rodina	158
	Základní problémy ústavní péče	159
10.3	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)	160
	Vymezení pojmu	160
	Epidemiologie	161
	Fyzické týrání a jeho formy	161
	Psychické týrání a jeho formy	161
	Sexuální zneužívání a jeho formy	162
	Zanedbávání a jeho formy	162
	Sekundární viktimizace	163
	Münchhausenův syndrom by proxy	163
10.4	Psychická deprivace v dětství	163
10.5	Rizikové faktory a sociální důsledky nevhodného působení rodiny	164
	Rizikové faktory a důsledky psychické deprivace	164
	Rizikové faktory a důsledky týrání	165
	Rizikové faktory a zneužívání	165
10.6	Shrnutí	167
11.	Kriminalita a delikvence	169
11.1	Vymezení pojmů kriminalita a delikvence	169
11.2	Faktory zvyšující pravděpodobnost vzniku a rozvoje kriminálního a delikventního chování	170
	Biologické faktory	171
	Psychické faktory	172
	Sociální faktory	172
11.3	Osobnostní charakteristiky delikventů	176
11.4	Riziko nebezpečnosti a motivace k nápravě	179
	Míra rizika nebezpečnosti	179
	Sofistikovanost, úroveň morální vyspělosti	179
	Možnost léčby, motivace a ochota k nápravě	180
11.5	Antisociální chování v důsledku negativního vývoje v dětství a adolescenci	181

11.6	Typologie delikventní subkultury	183
	Socializovaný typ	183
	Neurotický typ	184
	Nesocializovaný typ (defektně socializovaný, psychopatický)	184
	Mentálně insuficientní typ (nedostačivý)	185
	Deviantně socializovaný typ	186
	Typ s masivní psychickou poruchou (psychotický)	186
11.7	Penitenciární proces a jeho zvláštnosti	187
	Psychosociální problémy spojené s obviněním	187
	Psychosociální problémy spojené s vazebním uvězněním	188
	Reakce na vazební uvěznění	192
	Výkon trestu odnětí svobody	196
	Prizonizace	197
	Sociální specifika výkonu trestu odnětí svobody	200
11.8	Možnosti práce s delikventními jedinci	202
	Působení na obviněné	202
	Zacházení s odsouzenými	203
	Pracovní aktivity a programy	204
	Vzdělávání	205
	Speciálně výchovné aktivity	205
	Zájmové aktivity	206
	Utváření vnějších vztahů	207
11.9	Práce se specifickými skupinami odsouzených	208
11.10	Účinnost terapie a práce s odsouzenými	211
	Probace a mediace	212
11.11	Shrnutí	213
	Použitá literatura	215
	Jmenný rejstřík	227
	Věcný rejstřík	229

Předkládaná publikace navazuje na původní text monografie *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů* vydaný nakladatelstvím Grada Publishing v roce 2009. Původní publikace byla podrobena značné revizi, nově předkládaný text je doplněn a do různé míry rozšířen o aktuální poznatky z teorie a praxe. Doplněny jsou také výsledky vlastních výzkumných studií a šetření, které byly realizovány autory v rámci jejich odborné činnosti. Většinou tyto výzkumy souvisely s řešením grantových projektů na univerzitní úrovni nebo i pro Grantovou agenturu ČR (406/09/0367).

Nové zpracování odborné publikace o závažných sociálně patologických jevech si, stejně jako tomu bylo v případě předchozí knihy, vyžádal zájem ze strany odborné, ale i širší veřejnosti. Zájem o problematiku jevů, které jsou většinou společností vnímány jako škodlivé a pro společnost nežádoucí, nebo až nepřijatelné, je stále zvýšený. Pozornost je upřena zejména na možnosti, jak tyto negativní jevy řešit, nebo alespoň usměrnit do společensky přijatelné podoby. Na to jsme se snažili v této nové publikaci reagovat. Doplnění a rozšíření jednotlivých kapitol knihy se týká samozřejmě také nových skutečností, které souvisejí s příčinami a zdroji sociální patologie. Akcent byl kladen na nové poznatky, které se týkají možnosti jejího řešení. To se odráží ve zvoleném názvu *Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*.

Pro studium problematiky sociálně patologických jevů je zcela jistě k dispozici řada velmi erudovaných, vysoce odborných publikací. Tyto monografie jsou ale ve skutečnosti určeny jen úzké skupině odborníků. Porozumění textu a diskutovaným výsledkům předpokládá značnou teoretickou připravenost. Sociální patologie je totiž multidisciplinární disciplína, která se snaží o popis společensky nepřijatelných jevů z pohledu různých vědních disciplín a přináší v této oblasti zároveň řadu nových výzkumných zjištění, která je nutné reflektovat.

Dále se také můžeme setkat s velkým množstvím publikací, jež se snaží v lepším případě o popularizaci různých případů a událostí, ke které problematika sociálně patologických jevů svádí. Bohužel se může jednat o snahu zaujmout spíše na základě reklamy, senzace, zjednodušujícího přístupu, bez ambice rozkrýt hlubší souvislosti daných sociálně patologických jevů. Odborných publikací, které by byly využitelné jak pro odborníky a specialisty, tak i pro studenty a další případné zájemce, je bohužel poskrovnu.

Naše nově zpracovaná publikace je určena zejména výše naznačeným skupinám zájemců. Publikace může být zcela určitě využita odborníky a pracovníky, kteří se na řešení sociálně deviantních a patologických jevů již přímo konkrétně podílejí. Své uplatnění nalezne u specialistů a vědeckých pracovníků. Je ale také určena vysokoškolským studentům všech oborů, jejichž pozdější uplatnění bychom mohli charakterizovat jako pomáhající profese. Je tedy připravena například pro budoucí vychovatele, sociální pracovníky, terapeuty, etopedy, speciálním pedagogy apod. Stejně tak je určena studentům učitelských a zdravotnických oborů. S řadou problémů

diskutovaných v textu se mohou ve své praxi také setkávat. Vzhledem ke společenskému zájmu o projednávaná témata pak může být využita i dalšími zájemci z řad širší veřejnosti.

Předložený text se nejprve zabývá obecnými teoretickými východisky sociální patologie. Věnuje se vymezení základních pojmů a takových otázek, jako jsou problematika norem a jejich proměny, teorie zdrojů a příčin vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů a poruch chování. V další části textu jsou rozebírána zvláště společensky závažná témata. Patří mezi ně problematika závislostí, agresivity a násilí, suicidality, patologických jevů v prostředí rodiny a v neposlední řadě delikvence a kriminality.

Jsme si vědomi skutečnosti, že předložená publikace nemůže poskytnout vyčerpávající informaci o každém sociálně patologickém jevu. Tato problematika je natolik obsáhlá a složitá, že je otázkou, zda ji vůbec lze celou s ohledem na omezený prostor i čas postihnout a komplexní formou zpracovat. Pozornost je proto věnována jevům s vyšší mírou společenské nebezpečnosti. Pro odborníky, specialisty a další pracovníky působící v oblasti pedagogických a psychosociálních věd je znalost a pochopení souvislostí spojených se vznikem i rozvojem sociálně patologických jevů a chování základní podmínkou úspěšnosti při nacházení možností jejich řešení. Publikace klade při rozboru jednotlivých jevů a možností jejich řešení důraz na morální a etopedické hledisko. Text je doplněn o řadu našich vlastních zkušeností a zkušeností našich kolegů z praxe. Věříme, že tyto poznatky budou pro ty, kteří si publikaci přečtou, využitelné v jejich práci a obecně také v životě.

TEORETICKÁ
VÝCHODISKA

1. Základní pojmy sociální patologie a deviace

V posledních letech můžeme zaznamenat značný nárůst jevů, které označujeme jako sociálně patologické. Jedná se o variabilní škálu jevů, které vnímáme z hlediska společenského hodnocení jako nechtěné, nežádoucí, nebo až nepřijatelné. Každý takový jev má svoji míru společenské nebezpečnosti. Čím je tato škodlivost a nebezpečnost pro společnost vyšší, tím větší je také zájem o jeho řešení. Problematika takových jevů, jako jsou např. závislostní chování, delikvence, kriminalita, organizovaný zločin apod., se netýká pouze České republiky. Jedná se o celosvětově závažné otázky. V případě, že by současný trend vývoje těchto nežádoucích jevů z hlediska kvantitativního i kvalitativního pokračoval, došlo by zcela jistě k ohrožení vývoje celé společnosti a jednotlivců, kteří v ní žijí.

Cílem této kapitoly je:

- ▣ vysvětlit základní pojmy používané při vymezení patologických a deviantních jevů ve společnosti;
- ▣ podat stručný přehled různých přístupů a pohledů na sociálně patologické jevy z hlediska různých vědních disciplín.

Klíčová slova: sociální patologie, sociální deviace, sociální dezorganizace, toleranční limit.

1.1 Sociální deviace a sociální patologie

Vyslovíme-li pojem sociální patologie (z lat. *pathos* – utrpení, choroba), nejedná se o samostatný vědní obor. Jde o souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů. Na studiu a popisu těchto jevů se podílí řada vědních disciplín, zejména sociologie, psychologie, medicína, speciální pedagogika, etopedie a další. Jednotlivé vědní disciplíny se zabývají studiem a rozbořením příčin a faktorů, které vedly ke vzniku konkrétních sociálně patologických jevů. Také se zabývají analýzou zdrojů a příčin, které umožňují jejich existenci ve společnosti. Dále také stanovují a aplikují preventivní a korektivní doporučení a postupy, jejichž společným cílem je obecně jejich eliminace.¹ Sociální patologie se tedy zabývá zákonitostmi ta-

¹ Fischer, S. Etopedie v penitenciární praxi. Ústí nad Labem: UJEP, 2006.

kových způsobů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy.²

Sociální patologie bylo původně označení jednoho z odvětví sociologie. Zavedení tohoto pojmu a odvětví je spojováno s prací H. Spencera, zastávce tzv. organicistického proudu v sociologii. Tato koncepce se vyznačuje důrazem na podobnost rysů lidské společnosti a biologického organismu. Spencerův přístup hledal paralelu mezi patologií (nemocí) a patologií jako chorobou společnosti.³ E. Durkheim považuje sociální patologii za vědu o chorobách a nepříznivých skutečnostech v rámci dané společnosti, které se stávají její organickou součástí.

V současné době je tento pojem někdy nahrazován a označován jako sociální deviace nebo také sociální dezorganizace. Pojem sociální patologie se ale od pojmu sociální deviace liší. Jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být totiž vždy patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě deviantních jevů platit nemusí. Proto je při vymezování pojmů vhodné oba pojmy rozlišovat.

Sociální deviace (z lat. *deviatio* – odchylka, úchylka) je definována jako způsob jednání, které není konformní vůči společenské normě, jež je akceptována většinovou populací.⁴ Jak jsme výše uvedli, za sociální deviaci je považováno narušení jakékoli sociální normy. To znamená nejen takové normy, jejíž porušení může být morálně nebo právním způsobem sankcionováno.

Deviace je obecně definována jako kterákoli odchylka od normální struktury či funkce. Může se vyskytovat u jakéhokoli jevu v přírodě či ve společnosti. Na rozdíl od sociální patologie je pojem deviace hodnotově a emocionálně neutrální.⁵ V praxi však převládá pojetí deviace v negativním slova smyslu. Proto se můžeme v literatuře⁶ setkat s rozlišením deviantních způsobů chování na deviaci pozitivní a deviaci negativní.

Toto rozlišení zřetelným způsobem poukazuje na skutečnost, že sociální deviací je každá odchylka od společenské normy. Jde o jakékoli překročení normativu, například přehánění, extrémní postoje a způsoby chování. Příkladem může být alkoholismus a naopak extrémní formy jeho potírání (prohibice).

Sociální deviace a patologie jsou značně relativní jevy. Je přirozené, že jsme každodenně svědky porušování různých norem. Vždyť je někdy porušujeme i my sami. Je nezbytné si uvědomit, že žádná sociální norma není a ani nemůže být dodržována z důvodu jedinečnosti individua přesně a stejným způsobem. V každém sociálním prostředí existuje proto nepsaný toleranční limit. Ten je proměnlivý v čase a z hlediska aktuální úrovně sociokulturního poznání konkrétní společnosti. Různé skupiny, jednotlivé společenské subkultury i jednotlivci se liší svými vzorci chování, které do uvedeného limitu tolerance zapadají. Toleranční limit bychom mohli vymezit jako míru variability snášenlivosti k chování a dodržování norem druhými jednotlivci.

² Hrčka, M. Sociální deviace. Praha: Slon, 2001.

³ Kapr, J. et al. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Slon, 1991.

⁴ Fischer, S. Etopedie v penitenciární praxi. Ústí nad Labem: UJEP, 2006.

⁵ Hrčka, M. Sociální deviace. Praha: Slon, 2001.

⁶ Kapr, J. et al. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Slon, 1991.

Proto je namísto zmínit koncepci tzv. objektivní deviace.⁷ Pro tento přístup zůstává také rozhodujícím kritériem porušení normy. V rámci jejího překročení však sleduje a zdůrazňuje splnění dalších podmínek. K těmto podmínkám patří mimo jiné zejména:

- ❑ opakovatelnost, porušování normy v čase a v různých teritoriích;
- ❑ hromadnost, porušování se musí objevovat ve větších skupinách populace;
- ❑ společenská závažnost, která je konkrétnímu chování přisuzována v daném sociokulturním prostředí;
- ❑ etiologická identita, umožňující predikci daného deviantního jevu.

Sociální dezorganizace je spíše pojímána jako narušení nebo rozklad systému norem společnosti. Tento pojem uvedla do sociologie a příbuzných disciplín tzv. chicagská škola.⁸ Přístup jejich představitelů byl ekologický a urbanistický. Chicagská škola byla pojmenována podle katedry sociologie chicagské univerzity (University of Chicago). K neznámějším patří např. E. F. Frazier, E. Hughes, F. Znaniecki, R. S. Cavan a dále také E. Surherland a G. H. Mead. Předmětem zájmu jejich zkoumání byla zejména kriminalita. Důraz byl soustředěn spíše na sociální procesy než na řešení samotného problému, tj. přímo na konkrétní sociálně patologický jev.⁹

Cohen¹⁰ hovoří o normativním rozkladu a vzorcích chování ve společnosti. Společnost je rozkládána jako systém a nemusí dojít k rozkladu všech jeho jednotlivých složek. V důsledku dezorganizace a normativního rozkladu vznikají životní způsoby a vzorce chování, které jsou pro společnost patologické.

Sociální patologie a také deviace tedy spíše preferují východisko spočívající v zaměření své pozornosti na jedince a etiologii jeho deviantního jednání. Koncepce sociální dezorganizace poukazuje na širší společenské aspekty příčin vzniku patologických jevů.

1.2 Sociální patologie z pohledu vědních disciplín

Sociální patologii a deviaci je možné posuzovat z mnoha pohledů. Tyto pohledy jsou determinovány různými vědními obory, které se na zkoumání a řešení sociálně patologických jevů v různé míře a v různých souvislostech podílejí. Jsou jimi především sociologie a psychologie (zejména sociální psychologie a psychopatologie). Zkoumání i řešení se týká ale také oborů medicínských, práva apod. V průběhu zkoumání jednotlivých faktorů a zákonitostí, které se

⁷ Giddens, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999, s. 185.

⁸ Munková, G. Sociální deviace. Praha: Karolinum, 2001.

⁹ Hřčka, M. Sociální deviace. Praha: Slon, 2001.

¹⁰ Kapr, J. et al. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. Praha: Slon, 1991.

sociálně deviantními jevy souvisejí, se chronologicky v teorii sociální patologie objevilo několik následujících pohledů.¹¹

Pohled absolutistický

Tento pohled lze charakterizovat jako představu existence absolutně jednoznačných a srozumitelných sociálních norem. Tyto normy jsou platné pro všechny členy společnosti, pro všechny její jednotlivé struktury. Jakékoliv odlišné chování je nepřijatelné, a tudíž deviantní. Jedná se o pohled a přístup extrémní.

Pohled moralizující

Moralizující pohled lze považovat stejně jako předchozí také za relativně extrémní. Společnost a její členové jsou dle této koncepce rozlišováni do dvou skupin. První skupinou jsou morální nedevianti, kteří se vždy řídí společenskými pravidly. Ta zásadně neporušují. Druhá je pak tvořena tzv. nemorálními devianty. V tomto případě se jedná o asociální jedince, přičemž nemorálnost je jejich vrozenou dispozicí. Společnost jim pak příslušnost k této kategorii pouze přisuzuje.

Medicínský pohled

Tento pohled si našel a udržel své místo i v současné sociologické literatuře právě v rámci sociální patologie. Deviantní chování je dáváno do souvislosti se stavem společnosti a je nazíráno jako příznak její nemoci. Lidský a společenský organismus je vnímán analogicky. Deviace je vnímána jako nemoc a produkt nesouladu mezi jednotlivými částmi sociálního systému. Rozšíření patologických jevů signalizuje, že společnost není v pořádku.

Statistický pohled

Tento pohled na sociálně patologické jevy je charakteristický pro vědní obory upřednostňující empirický výzkum a kvantitativní hledisko před kvalitativním rozbořením jednotlivých aspektů, které s těmito jevy souvisejí. Odchylka v chování je chápána jako určitá vzdálenost od průměru. Takové jevy, které jsou mimo statistickou normu (mimo směrodatné odchylky), jsou abnormální a deviantní (ne však vždy patologické). K nedostatkům patří ignorace různých sociálních sou-

¹¹ Bursik, R. J. Urban Dynamics and Ecological Studies of Delinquency. Social Forces, 1983, 63, s. 393–413.